

Verfplantentuin voor een

Joke Bloksma (tekst en foto's)

Viltkunstenaar **Claudy Jongstra** won afgelopen winter de Prins Bernhard Cultuursprijs. Zij verft de wol van haar eigen kudde schapen met plantaardige verfstoffen en vervult deze, soms samen met zijde of andere vezels. Uiteindelijk worden hier stoffen, wandtextiel en kleden van gemaakt. Haar kunst is inmiddels over de gehele wereld uitgevlogen. Het hangt in het Catshuis, in Berlijn, Londen, New York en in China. Om dit allemaal te realiseren is rond haar huis in het Friese terpdorp Spannum grote bedrijvigheid ontstaan. Aan het einde van een doodlopend straatje werken zo'n 8 mensen in het bedrijf mee en zij lopen regelmatig heen en weer tussen de verschillende werkplaatsen.

Met de ontvangen prijs wilde Claudy een tuin aan laten leggen tussen haar huis en de werkplaats. Het ging om een voormalig bleekveldje en moestuin van slechts 10 bij 15 meter. Ze wilde graag een representatieve tuin, een visitekaartje voor haar bezoekers.

De tuin moet zichtbaar maken waar het haar in het leven en in haar kunst om gaat: natuurlijke processen en natuurlijke materialen, erfgoed levend houden (zoals het Drentse heideschaap, Friese dorpscultuur en verfplanten), duurzaamheid, zorg voor de aarde. De tuin moet dezelfde sfeer gaan krijgen als haar kunst: sober, ruig, levendig-

heid door polariteiten, de combinatie van oerprocessen en innovatie, de verwondering over de alchemie. Zoals Claudy met haar wandtextiel een speciale sfeer schept met kleur, structuur en licht in een binnenruimte, zo probeer ik met steen, planten en structuur speciale plekken te scheppen in de buitenruimte.

Rust en inspiratie

Daarnaast moest de tuin ook een inspiratieplek worden voor medewerkers om intiem contact te hebben met de planten waarmee ze de hele dag werken, hun kwaliteit te leren kennen en ook materiaal beschikbaar te hebben voor een kleurproefje. Een plek voor rust, aandacht en verwondering als te-

genhanger voor de hectiek waarmee soms aan projecten doorgewerkt moet worden om het resultaat op tijd klaar te hebben.

De tuin is te klein om voldoende hoeveelheden planten te gaan produceren. Deze worden nu nog ingekocht, in de toekomst zal een deel in eigen beheer ecologisch worden geteeld. Zo zijn er nu planten om de van oudsher in Friesland gekweekte cichorei in de omgeving te laten telen en zo de band met het erfgoed van Friesland te versterken. In Spannum gaat het echter om een kennismakingstuin.

Uitgangspunt was dus het contact met de planten. Hiervoor koos ik verhoogde bedden met allerlei zitplekjes zodat je werkelijk in alle rust

Claudy hangt geverfde wol te drogen.

viltkunstenares

Boven: hoe het in 2008 nog was, het bleekveldje van 10 bij 15 meter.

Daaronder: april 2009, langzaam ontstaat de stenen vorm in de tuin.

Links: augustus 2009. Al in één seizoen hebben de planten de stenen vorm overgenomen.

tussen de planten kunt vertoeven. De paden zijn grillig, je kunt rondwalen, je laten verrassen. Zelfs op die kleine 10x15 meter!

Verhoogde bedden lenen zich goed om veel verschillende biotopen te creëren. Er zijn tenslotte veel verschillende soorten verplanten met elk hun eigen wensen over droog, nat, rijk, kalk, etc. Elk stuk tuin heeft dan ook zijn eigen biotoop.

Friese 'geeltjes'

De stapelmuurtjes om de bedden zijn van hergebruikte Friese gele baksteen op betonranden als fundering. De paden zijn van rood mijn-split op verdicht puingranulaat. Door de keuze is er een levendig

spel van geel en rood ontstaan, dat het huis van rode baksteen aan de ene kant verbindt met het huis van gele baksteen aan de andere kant. De zitplekken zijn van hergebruikte stoeptegels, waarop viltten zitlappen gelegd kunnen worden. Nu, in het eerste jaar, valt de stenen vormgeving nog sterk op. In de komende jaren zullen de muurtjes steeds meer begroeid raken en nemen de stenen een bescheidener plek in. Bij verhoogde bedden komt het punt van verdroging of eindeloos water geven natuurlijk meteen om de hoek kijken. Een regenwaterbak bij de regenpijp op het hoogste punt van de tuin lost dit op. De overloop van de bak gaat onder het pad

Claudy Jongstra

1963 geboren Roermond

1989 cum laude afgestudeerd in modevormgeving Hoge School voor de Kunsten Utrecht

1996-heden: werkt samen met interieurarchitecten en modeontwerpers, diverse opdrachten en tentoonstellingen.

1999 verhuizing naar huidige woonplaats Spannum in Friesland

2008 Prins Bernhard Cultuurschep

2009 tentoonstellingen in New York, Eindhoven, Arnhem, Tilburg

Claudy leeft met partner Claudia Busson en hun 2 kinderen.

Informatie: www.claudyjongstra.com

Lytse Buorren 23, 8843 KJ Spannum

door naar het volgende verhoogde bed met rubber folie in de grond, waardoor daar op hoogte toch een moeras biotoop is ontstaan. De regenwaterbak bestaat uit een speciaal daarvoor gemaakte rvs-bak, die geheel onzichtbaar is verdwenen achter stapelmuurtjes, zowel buiten om de bak als binnen in de bak. Het ademt nu de sfeer uit van een eenvoudige stenen waterput.

Tussen de verplantentuin en de privé-tuin voor het gezin is een compostplaats aangelegd. Hier zijn verschillende houten compartimenten om alle onkruiden en gft-afval te composteren en een hoek voor hergebruikmaterialen. De sfeer is hier schaduwrijk, vochtig en mysterieus.

Samenwerking

Voor de uitvoering vroeg ik mensen waarmee ik nog niet eerder samenwerkte. Dat is altijd spannend, maar in dit geval pakte het bijzonder goed uit. Buurman Doeke Harkema, dorpsaannemer, was natuurlijk de

aangewezen persoon om grondwerk en materiaalinkoop aan toe te vertrouwen. Hij had nog nooit stapelmuurtjes gemaakt, zeker geen scheve muurtjes en al helemaal niet met zulke rare vormen. Maar vanaf het eerste muurtje bleek zijn talent en plezier. De mooiste muurtjes kwamen uit zijn handen.

Hans Engelbrecht kende ik een beetje via het netwerk van ecologische hoveniers en ontwerpers, 'Wilde Weelde'. Hans is meesterlijk in het uitdenken van technisch goede constructies met water, hij maakt kunstzinnige houten banken, heeft allerlei nuttige contacten

om bijzonder materialen te krijgen, heeft planten kennis en kan werken. Claudia Busson, gaat voor het onderhoud gaat zorgen en werkte ook mee bij de aanleg. Voor haar is tuinwerk nieuw. Met hart en ziel heeft ze zich gestort op deze nieuwe kennis en vaardigheden. Ik werk nu nog elke maand een paar uurtjes met haar mee als tuincoach. Bij elkaar waren we dit voorjaar een prachtig team, bouwend in weer en wind.

Ik had me nog niet eerder verdiept in verplanten. Nu blijkt dat er erg veel soorten planten ooit in het verleden gebruikt zijn om textiel

Enkele voorbeelden van verplanten, de individuele partij planten en het verfrecept bepalen de uiteindelijke kleur

plant	latijnse naam	deel	kleur
Sint-Janskruid	<i>Hypericum perforatum</i>	bloem, blad	geel tot rood, bruintinten
Guldenroede	<i>Solidago canadensis</i>	plant, jonge bloem	goudgeel, citroengeel
Wede	<i>Isatis tinctoria</i>	blad	blauwtinten
Meekrap	<i>Rubia tinctorum</i>	wortelstok	rood tot bruin
Moerasspirea	<i>Filipendula ulmaria</i>	wortel, plant	zwart, bruintinten
Ridderzuring	<i>Rumex obtusifolius</i>	plant	rood tot geelbruin
Vlier	<i>Sambucus nigra</i>	blad, bes	groengeelviolet

Links: Medewerkster probeert een nieuw verfrecept voor diep blauwe wol, foto er-naast de verfwerkplaats.
Boven: Tafelplateau met lage kruipers (kruipkamille, tijm, stekelnootje), waar in oktober de saffraankrokus doorheen komt.

mee te verven. De meeste planten geven een soort geel-groen-bruin. Moeilijker is om een plant te vinden die rood of blauw verft. Bovendien hangt de kleur erg af van het deel van de plant en het stadium waarin de plant wordt geoogst en van de beitsmiddelen die bij het koken worden toegevoegd. Claudy heeft daarin haar eigen recepten ontwikkeld. Op dit moment werkt ze graag met Sint Janskruid (geel), wede (blauw), en meekrap (rood) en indigo uit het buitenland (blauw), zie ook het kader.

In de tuin vormen nu zo'n 100 soorten verplanten de basis. Om het geheel nog mooier te maken zijn er ongeveer 50 extra soorten geplant, met name voorjaarsbloeiers, structuurplanten, geur- en insectenplanten en kruipers over de muurtjes. Bijna alle planten en bomen komen van ecologisch werkende kwekers in Noord-Nederland.

Geverfde wol, vlinders en poezen

Met vormen, kleuren, materialen

Plattegrond van het ontwerp. De letters geven de verschillende biotopen aan.

en sferen heb ik zo veel mogelijk tegenstellingen gecreëerd. Daardoor ontstaat spanning en levendigheid. Een muurtje kan een natuurlijke vorm en diversiteit hebben. Maar een strak muurtje met een spannende vorm kan daarnaast nog zoveel kracht uitstralen en de hele structuur van de tuin dragen. De precieze vorm bepaal ik pas in het werk. Er zijn plekken gemaakt waar je helemaal tot je zelf kan komen en waar je weer energie krijgt. Wat na de aanleg in april 2009 nog vooral steen, aarde en kleine groene sprietjes waren, is nu ik dit schrijf in augustus al een aardige groene weelde met geheimzinnige plekjes, hommels, vlinders en poezen. De geverfde wol hangt te drogen aan de waslijn te midden van de bloeiende verplanten. Alle gasten worden door de tuin geleid. Medewerksters zoeken elke aanleiding om even

naar buiten te gaan. De kinderen lezen hun stripboeken op de muurtjes. Inmiddels zijn al veel mensen komen kijken. Vroege Vogel TV heeft opnamen gemaakt. Claudy is zeer enthousiast, voor haar is de tuin nog passender en nog mooier geworden dan ze zich had voorgesteld. Ze meldt dat ondanks het korte bestaan van deze tuin, het nu al een inspiratieplek is geworden voor haar en haar medewerkers. Daarnaast krijgen de opdrachtgevers een dieper inzicht in haar werk en de filosofie daarachter. Het is geen openbare tuin, maar je kunt het bekijken over de heg vanaf de weg. Foto's, filmpje en informatie op mijn website. En volgend jaar zal de tuin nog mooier zijn.

Ontwerp van Leefruimte buiten, Bentisma-heerd 39, Groningen, T 050-5421158.
www.jokebloksma.nl